

Orfeus - v gréckej mytológii spevák z Thrákie, žijúci jednu generáciu pred Trójskou vojnou; syn Múzy Kalliope a riečneho boha/kráľa z Trákie Oiagra; zúčastnil sa výpravy Argonautov (jeho spev ich zachránil pred Sirénami; jeho synom bol Músaios; svojím spevom okúzli aj vtákov; zostúpil pre svoju milovanú Eurydiku do podsvetia a uprosil bohyňu Persefoné, aby si ju mohol odvieť; keď porušil zákaz a obzrel sa za seba, Eurydika sa rozplynula; od tej doby blúdil sám, až ho nakoniec roztrhali thrácke mainády, ktoré rozzúrili jeho žalostný spev; Orfeovu hlavu a lýru odniesol prúd na ostrov Lesbos, kde sa jeho nástroj rozozvučal pod rukami aiolských spevákov; v renesancii a baroku bol atribútom Orfea trojhlavý pes Kerberos; porovnaj Tamyros, Hymenaion

- Orpheus bol bard Apolóna, schopný skrotiť duchom divoké šelmy a presunúť veľké kamene svojimi piesňami; ako Argonaut pri hľadaní zlatého rúna, bol hrdinom, ktorý neniesol žiadnu zbraň; jeho zbraňou bola lýra a zvuk jeho hlasu; svojou hudbou bol dokonca schopný prekonať pieseň Sirén

Baleka: spevák a kitharód; ústredná postava orfizmu, tajného učenia spätého s dionýzovským kultom (pozri mystéria); v tomto okruhu i vznikla báj o smrti Orfeovej ženy Eurydiky; okrem plavby Argonautov sa mu prisudzuje aj jasnovidecstvo, vynález písma zloženého z písmen (pozri hláskové písmo, Prométheus; Palamédés; čítať a písať), liekov a účinného zariekavania; z antiky zachovaných viac ako 60 vázových malieb (najčastejšie motív napadnutia Orfea mainádami, najstaršia z prelomu 7.-6.st.pr.Kr.); najznámejší staroveký reliéf zobrazujúci Herma, Orfea a Eurydiku (Feidiova škola 420 pr.Kr., pôvodne pre oltár bohov Olympu na aténskej agore); v ranom kresťanstve Orfeus chápaný ako prefigurácia Krista v motíve Dobrého pastiera (3.st., katakombové maliarstvo a sarkofágy; pozri ranokresťanské umenie); rozšírený bol aj motív Orfea hrajúceho medzi zvieratami na lýru (odvodený z gréckeho a rímskeho umenia; chápaný ako podobenstvo zlatého veku ľudstva a harmonizačnej sily hudby); v stredoveku Orfeus s Kristom stotožňovaný a bolo mu prisudzované objavenie hudby; renesancia venovala pozornosť motívom z Ovidiových Metamorfóz (flámske umenie: R.Savery); motív živý do súčasnosti; Orfeus patrí ku obecnému typu vládca zvierat (náprotivok vládkyne zvierat; pozri krotiteľstvo), ktorý obdobne ako neskoršie potkaniar hudbou láka a očarúva zvieratá; (Dürer, Rubens, Bellini, Savery, Poussin, Corot, Feuerbach, A.Canova, Burn-Jones, A.Rodin, B.Kafka, O.Zadkine, Štýrsky, Švabinský, Šíma, Kubín)

Biedermann: Orfeus (obdobne ako Iason a Antenór) zobrazovaný v koži leoparda; pozri atribúty a symboly

<http://it.wikipedia.org/wiki/Orfeo>

[http://it.wikipedia.org/wiki/Orfeo_\(mitologia\)](http://it.wikipedia.org/wiki/Orfeo_(mitologia))

<http://hu.wikipedia.org/wiki/Orfeusz>

<http://www.wikipaintings.org/en/henryk-siemiradzki/the-sketch-of-christian-dirce#supersized-artistPaintings-278805>

Orfeus krotí divé zvieratá (rímska mozaika, 194)

Orfeus a mainády (anglický rukopis z raného stredoveku)

A. Dürer: Smrt' Orfea (1494)

V. Solis (rytec): Orfeus pred Plutom a Proserpinou (Ovídiove Premeny, 16.st.)

H. met de Bles: Orfeus (16.st.)

S. Vrancx: Orfeus a zvieratá (1595)

J. Savery I: Orfeus očarujúci zvieratá (16.st.)

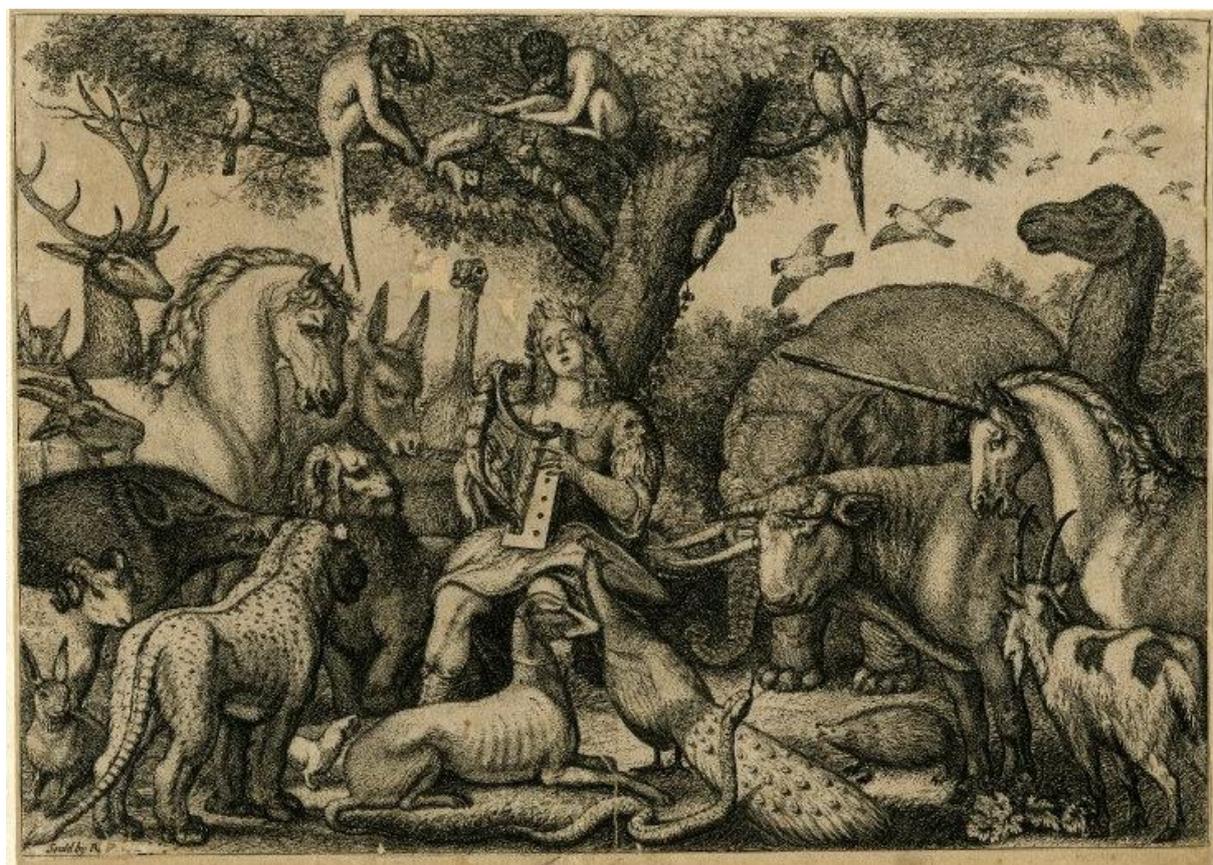
J. Savery II: Orfeus medzi zvieratami (16.-17.st.)

N. de Bruyn: Orfeus hrá zvieratám

Podľa F. Bassana II.: Orfeus a zvieratá (lept, 1673)

R. Gaywood: Jednorožec, Orfeus a zvieratá (rytina, 1650-1670)

J. Hoefnagel: Orfeus hrá zvieratám (1613)

Autor neuvodený: Orfeus (rytina s spisu Athanasia Kirchera, 17.st.)

Autor neuvodený: Orfeus

L. Giordano: Orfeus a bakchnatky (17.st.)

P. Novelli: Orfeus (17.st.)

G. Moreau: Orfeus (1865)

J. Horejc: Orfeus (1916)

Orfeus a Eurydika - starobylá legenda o *Orfeovi* a *Eurydike* sa týka osudovej lásky; existuje niekoľko verzii príbehu

https://en.wikipedia.org/wiki/Orpheus_and_Eurydice

https://www.google.sk/search?q=Titian:+Orfeo+and+Euridice&espy=2&biw=1841&bih=995&tbm=isch&imgil=8fsOWPYthtiOVM%253A%253B1v2qRemTQ2nXQM%253Bhttps%25253A%25252F%25252Fcommons.wikimedia.org%25252Fwiki%25252Ffile%25253ATiziano%25252C_orfeo_ed_euridice.jpg&source=iu&pf=m&fir=8fsOWPYthtiOVM%253A%252C1v2qRemTQ2nXQM%252C.&dpr=1&usg=__-vTfgD0UStWkcRtGOnWRFE2V3io%3D&ved=0ahUKEwift_Coyt7JAhWJSBQKHUIbDVQQyicIJQ&ei=W2dwVt-dH4mRUcK2tKAF#imgc=8fsOWPYthtiOVM%3A&usg=__-vTfgD0UStWkcRtGOnWRFE2V3io%3D

Orfeus odvádza Eurydiku z podsvetia (stredoveký latinský rukopis)

G. Romano: Orfeus a Eurydika pred Plutom a Proserpinou (1546)

Tizian: Orefeus a Eurydika (1508)

F. Cervelli: Orfeus a Eurydika (17.st.)

Louis Ducis: Orfeus a Eurydika (18.-19.st.)

M.-M. Droling: Orfeus a Eurydika (1851)

E. Poynter: Orfeus a Eurydika (1862)

O. Kokoschka: Orfeus a Eurydika (1917)

orfizmus - z franc. orphique – „orfický“ (v zmysle spevavý, tiež tajomný; podľa gréckeho mýtického *Orfea*)

1.filozoficko-náboženský smer (pozri *orfické mystéria*)

2.tiež *orfický kubizmus*; výtvarný smer po roku 1910, názov od básnika Apollinaira, jeden z neskoro kubistických výtvarných prúdov, zdôrazňujúci však prioritu farby (simultánnosť farebného a tvarového pohybu chápe ako základnú zložku skutočnosti) a jej emotívne účinky; užíva *abstrakciu*, plošnosť, jasné žiarivé farby, *kontrast simultánnych farieb*; smer približujúci maľbu hudbe a poézii (kompozičnú skladbu lineárnych prvkov chápe ako analógiu kompozičných zásad hudobných diel; preto 1912 odvodený názov smeru); v svojich dôsledkoch vedie ku vzniku *abstraktného umenia*; (R. Delunay, F. Kupka, S. Delunayová-Terková); pod vplyvom orfizmu bola čiastočne skupina *Der Blaue Reiter*; pozri *syntéza, farebné počutie, postkubizmus*,

Baleka: smer v maliarstve, v ktorom mala prvoradú úlohu *farba*, s ktorou boli spájané otázky *rytmu*, geometrických vzťahov, číselných *proporcií*, problémy *svetla, priestoru* a času, dynamického toku apod.; pojem orfizmus sa objavoval už u *symbolistov* vo význame základného a tajomného zdroja poézie, ako básnický prímer (v tomto zmysle použitý Apollinairom: prednáška k výstave R.Delaunayho v berlínskej galérii *Der Sturm*, 1912); termín prijatý prívržencami ako označenie smeru po výstave v parížskom *Salone odmietnutých* (1913); výstavy sa zúčastnili R.Delunay, F.Picabia, P.H.Bruce, F.Kupka, M.Russell, S.Macdonald-Wright; východiskom

orfizmu bola Cézannova náuka o výstavbe obrazu a z nej vychádzajúci *kubizmus*; strediskami tvorby orfistov boli *ateliéry* v Puteaux (Villon; pozri ďalej *Skupina z Puteaux*) a *Café d'Alma* a kubistickým strediskom bol Picassov ateliér na *Montmartri* (pozri *bateau-lavoir*), s ktorými udržiaval styk Apollinaire; pre orfizmus bol dôležitý kontakt s názormi Nabistov (pozri *Nabis*), vzťah ku Gauguinovi (pozri *postimpresionizmus*, *symbolizmus*, *skupina Pont-avenská škola*), ale aj vzťah k *futurizmu*, ktorý pre orfistov znamenal podnet svojimi predstavami *dynamizmu*, pohybu foriem, *časového prvku* v malbe (pozri *timing*) a tiež námetmi; rad podnetov sa čo skoro odrazili v súbore diel Delaunaya určených pre *Salón nezávislých* a na výstavu *skupiny Section d'Or* (1912), ktorej rad členov patrila ku stúpencom orfizmu; orfizmus ťažil z Gauguinových myšlienok o nadchádzajúcej hudobnej fáze maliarstva; s *hudbou* bol spätý (farebnou) polyfóniou a abstrahujúcim procesom tvorby, číslom a číselnými vzťahmi, pretváraním zmyslovej skúsenosti podľa číselného poriadku (teória *zlatého rezu*) a uznanie krásy geometrických foriem; ústredným výtvorným záujmom orfizmu však zostal farebný problém > proti kubistickej *monochromnosti* (sivá, hnedá) využíval smer plné farebné *spektrum* (pozri *spektrálne farby*; F.Kupka, J.Villon, Delaunay); Delaunay bol napr. presvedčený, že farba, ktorá nemá *komplementárny* nárotivok, sa v atmosfére lomí a vyvoláva všetky farby spektra; chápal obraz ako paralelu životného pocitu, ako prelínajúce sa tvary, ktorých vírenie ap. vyjadrovalo tiež súbežnosť obrazových dejov; svoju tvorbu vyjadroval Delaunay termínom *simultaneizmus*, aby formuloval súčasne aj predstavu univerzálne pôsobiacich síl, ktoré zachycoval; orfizmus dal nové podnety aj sochárstvu (Archipenko, Villon) a návrhárstvu (textilná tlač Delaunayovej-Těrkovej); iným smerom sa uberala filozoficky meditatívna tvorba Kupku anticipujúca *suprematizmus* a jemu príbuzné smery; od orfizmu sa oddelil *synchromizmus* (S.Macdonald-Wright, M. Russel); orfizmus bol v záujmovom poli aj maliarov *skupiny Der Blaue Reiter*, *rayonizmu* a ďalej jednotlivých osobností: V.Kandinskij, F.Marc, A.Macke; (R.Delunay, F.Picabia, P.H.Bruce, F.Kupka, M.Russell, S.Macdonald-Wright, A.Archipenko, A.Gleizes, J.Gris, M.Laurencinová, F.Léger, L.Marcoussis, J.Metzinger, R.de la Fresnaye, J.Villon, R.Duchamp-Villon, S.Duchampová, A.Lhote, A.Herbin a ď.)

orfické mystéria/orfizmus - trácke *mystéria* šíriace v 6.st.pr.Kr. vieru o potrebe asketického života a náboženskej čistote, ktoré zaistovali posmrtný život; v *orfickom* kulte boli *oblaky* počas dymových obetí vzývané na oplodnenie matky Zeme

-filozoficko-náboženský smer vzniknutý v 6.st.pr.Kr. v *Trákii*, rozširovaný *orfickými mytériami*; kozmologický *mýtus*, podľa ktorého *Chronos* (Čas) vytvoril v étere strieborné vajce, z ktorého vznikol obojpohlavný *Protogónos* (Prvorodený), ktorý obsahoval zárodky všetkých bohov (pozri *grécka mytológia*); Protogóna pohltil *Zeus*, ktorý tým nadobudol silu; ostatní bohovia vznikli emanáciou (vyžarovaním) z jeho tela a stali sa pánmi prírody; ďalšou súčasťou mýtu bol *Zagreus*; významnú úlohu v orfizme hrala hudba ako *harmónia* a súlad všetkého; v oblasti *etiky* a *eschatológie* orfizmus hlásal teóriu duše ako hrobu tela, ktorá sa ani v *podsvetí* nezbaví hriechu, a preto sa musí vrátiť do nového tela; značne rozšírený v ranom *kresťanstve*; pozri *oblak*

Baleka: tajné učenie späté s *dionýzovským* kultom (pozri *mystéria*), ktorého ústrednou postavou bol *Orfeus*; kult sa rozšíril od 6.st.pr.Kr. v Grécku

Slovník cudzích slov: náboženský smer a kult na uctievanie *Dionýza* v starovekom Grécku, zdôrazňujúci blaženosť posmrtného života a pokladajúceho telo za väzenie duše (podľa mýtického Orfea)

Jacob Bryant: Orfické vajce (1774)

orfický kubizmus - orfizmus 2

orfrey - tiež *orphrey* alebo *orfray*; forma často *výšivky*, ktorou sú typicky jednoduché materiály vyzdobené zložitými vzormi (tým sa líši od *opus anglicum* vyšívanom často na drahom *zamate a hodvábe*); v roku 1182-1183 Henry II Anglický utrúcal márnotratne na výšivky *orphrey*; výraz pochádza zo starofrancúzskeho slova *orfreis*, od neskoro latinského *auriphrygium*: *aurum* – „zlato“ a slova „*fhrygius*“; *orfrey* výšivky na cirkevných rúchach sa objavujú od 12.st. v *rímsko-katolíckej cirkvi*; najlepšie práce trvali stovky hodina dnes majú hodnotu tisícov dolárov

<https://en.wikipedia.org/wiki/Orphrey>

<http://www.bgc.bard.edu/gallery/gallery-at-bgc/past-exhibitions/salvaging-the-past/highlights.html>

<https://boppardconservationproject.wordpress.com/2013/01/29/the-life-of-christ-and-the-virgin-panels-birth-of-the-virgin/>

<https://www.google.sk/search?q=Meeting+of+Joachim+and+Anna+before+Golden+gate&espv=2&biw=1852&bih=995&tbm=isch&tbo=u&source=univ&sa=X&ved=0ahUKEwiMqsSLg9DLAhVEvQ8KHfeWApcQsAQIGQ#imgrc=iIsFF4bYhJmO3M%3A>

Vyhnanie Joachima z chrámu (orfrey výšivka z dalmatiky, opátstvo Whalley Abbey, 15.st.)

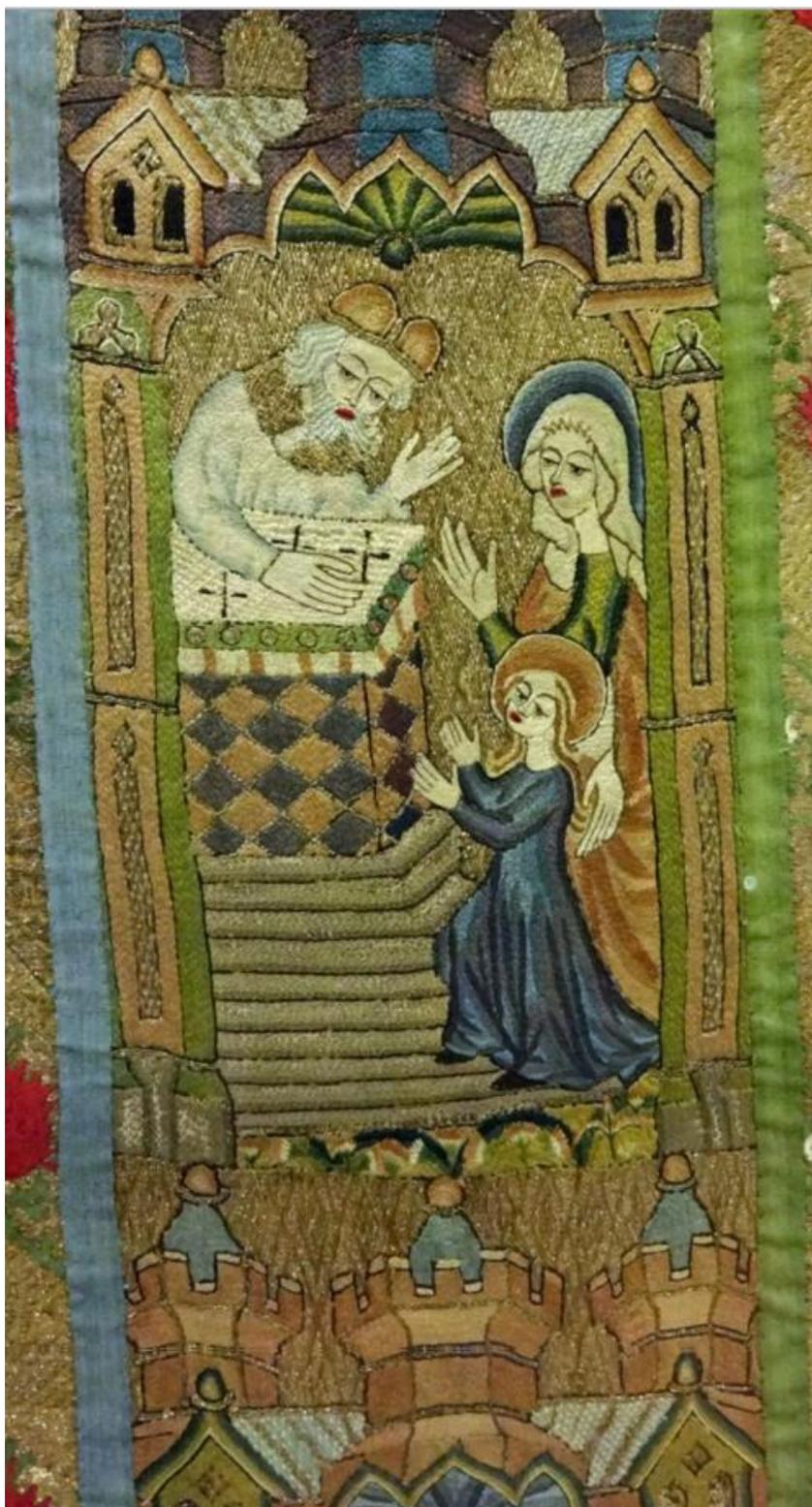
Stretnutie Joachima a Anny pred Zlatou bránou (orfrey výšivka z dalmatiky, opátstvo Whalley Abbey, 15.st.)

Narodenie Panny Márie (orfrey výšivka z dalmatiky, opátstvo Whalley Abbey, 15.st.)

Detstvo Panny Márie (orfrey výšivka z dalmatiky, opátstvo Whalley Abbey, 15.st.)

Predstavenie Panny Márie v chráme (orfrey výšivka z dalmatiky, opátstvo Whalley Abbey, 15.st.)

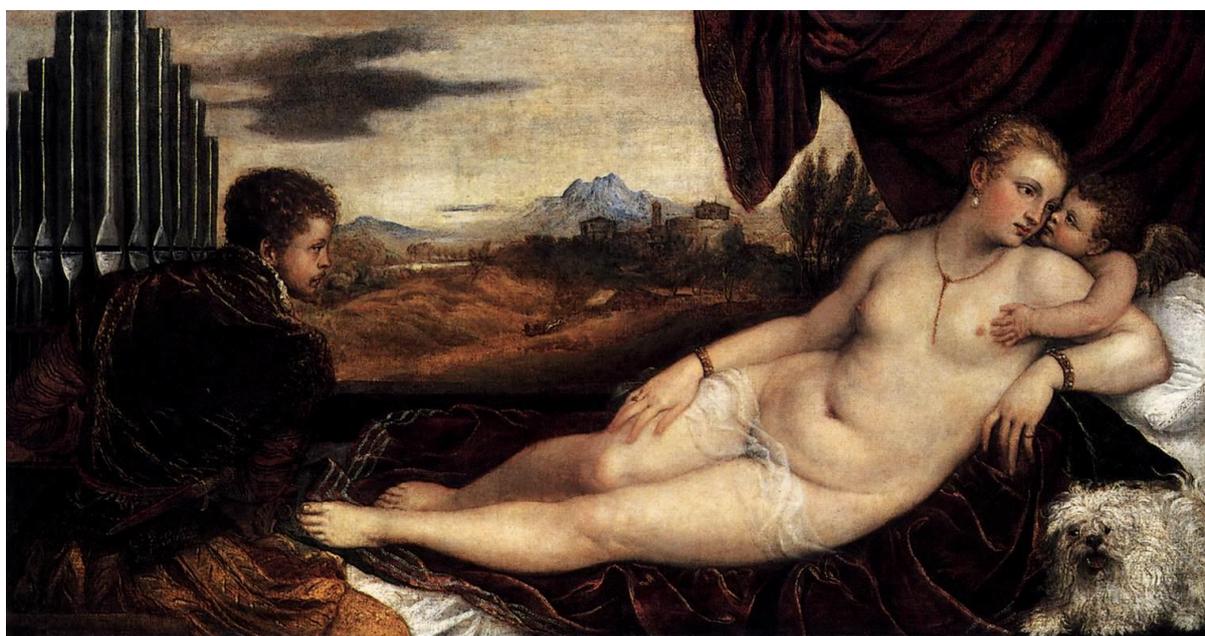
organ - v renesancii prenosný organ spolu s *lutnou*; atribút *Sluchu* (pozri *päť zmyslov*); pozri *organový prospekt*, *kruchta hudobná*; *hudobné nástroje*; *Božie oko*

Anonym: Anjel s prenosným organom (ľavé krídlo oltára, kostol sv. Ondreja, stredné Franky, Nemecko, 1477)

Autor neuvedený: Dáma a jednorozec (tapiséria, -)

Tizian: Venuša s organistom a Kupidom (16.st.)

O. Gentileschi: Sv. Cecília a anjel (1621-1627)

G. Cesari: Sv. Cecília s prenosným organom, ďalšia svätica a cherubín (1630)

F. Francken (II): Sv. Cecília (17.st.)

Taliansky maliar: Svätá Cecília (1750-1820)

organická architektúra - *architektúra organická*
organický - pozri *abiogenéza*
organická architektúra - *architektúra organická*
organické farbivo - *farbivo organické*
organické pigmenty - pozri *farbivo organické*
organová tribúna - *tribúna organová*

organový prospekt - pohľadová strana *organu*, v *gotike* podobne ako *oltár krídlový* často s nadstavcom a maľovanými krídlými doskami; v *baroku* zväčšená do rozsiahlych rozmerov, s mramorovanou drevenou skriňou, kovaním, tanierovou hviezdou a figurálnou výzdobou; v *rokoku* s nadmernou ornamentikou: *putti* a ďalšími prvkami, narušujúcimi slohovú čistotu; dnes výhradne otvorený organový prospekt s harmonickým usporiadaním píšťal

organtín - riedka *tkanina* v *plátrovej väzbe* z voľne skrúcanej *bavlnenej priadze*

orgazmus - pozri *hieros gamos*; *sex*; *falus*

orgiazmus - príj. meno orgiastický; duševné vzrušenie (najmä *náboženské*) niekedy hraničiace so *šialenstvom*; orgiastický kult sa vyznačoval hlučnou *hudbou*, *tancom* a mávaním zbraňami, v *Grécku* ani v *Ríme* sa však neudomácnil; pozri kult maloázijskej *Kybely*, gréckeho *Dionýza*, rímskeho *Elagabala* a *Backcha*; pozri ďalej *thiády* a *mainády*, *bakchnatky*, *Korybantovia*, *Kúreti*; *extáza*, *svieca*; *bosorky/strigy/čarodejnice* (Beliana)

orgie – v *staroveku* obrady konané v entuziastickom vzrušení, spojené s hýrením: bakchické orgie (pozri *Bakchus*), slávnosti vinobrania *Kanaáncov*, kult indickej bohyne *Káli* a ďalšie; v *novoveku* *samopašnosť*, *sexuálna výstrednosť*; pozri *erotika/sex*; *chlystovia*

<http://it.wikipedia.org/wiki/Orgia>

orgován - pozri *kvet*

P. Gauguin: Orgován (1885)

M. Vrubel: Orgován (1900)

Orchamos - v gréckej mytológii perzský kráľ, ktorý nechal zaživa zahrabať svoju dcéru *Leukoteu*, ktorú ľúbil boh slnka *Hélios*; pozri *Klytia*

orchestra - javisko: gréckeho antického divadla; pozri *theatron*, *skéné*, *proskénion*

orchidea - pozri *kvet*

M. Vrubel: Ruže a orchidey (1894)

L. Corinth: Orchidey (1923)

E. J. Detmold: Orchidey Catasetum a Cypripedium (ilustrácia z News of spring and other nature studies, 1917)

Orchideový pavilón - pozri *Zhromaždenie pri orchideovom pavilóne*

Orchomen - mesto v *Boiótii*, kráľovstvo *Atamasa*, *Eteokla*; pozri *Charitky*; *grécka antická kultúra*

Orient - súhrnný názov pre východné krajiny tropických dažďových pralesov: oblasť indická, malajzijská (vrátane najjužnejšej *Číny*), indonézska a filipínska

Malá čl. encyklopédia v súvislosti s heslom orientálne krajiny: juhovýchodná Ázia (oblasť tropického dažďového pralesa); hranicu orientálnych krajín tvorí na západe rieka Indus, južné svahy Himaláji a oblasť čínskej rieky Jang-c'-ťiang; na Východe zahrnuje Orient ešte Filipíny a Sundské ostrovy po Wallaceovu líniu; porovnaj *Ďaleký Východ*

pozri *mních*, *kláštor*; *grigantína*, *kalkan*; *Klaňanie troch kráľov*/*Klaňanie mudrcov* (Hall); *kozoryba*; *abadir*; *symboly číselné*: 10; *šabl'a*

orientácia - nasmerovanie pozdĺžnej *osi* kresťanských *kostolov* zo západu na východ > *chór* a *oltár* ukazujú smerom na východ (k *Svätej zemi*, resp. vychádzajúcemu slnku); pri pohrebe v kostole smerujú nohy a tvár zvyčajne k východu; rovnakú orientáciu majú aj *pohanské* a *židovské* kultové stavby (*grécky chrám*, *synagóga*, *mešita*); pozri *kibla*

orientalista - znalec *Orientu*; umelec uprednostňujúci témy *Orientu*

<http://ja.wikipedia.org/wiki/%E3%83%86%E3%82%AA%E3%83%89%E3%83%BC%E3%83%AB%E3%83%BB%E3%82%B7%E3%83%A3%E3%82%BB%E3%83%AA%E3%82%AA%E3%83%BC>

<http://kolybanov.livejournal.com/3857827.html>

A. Dürer: Orientálna rodina (medirytina, 1496-1497)

A. Dürer: Päť lancknechtov a orientálec na koni (medirytina, 1495)

E. Delacroix: Židovskí hudbníci z Mogadoru (19.st.)

J. F. Lewis: Donášačka kávy (1857)

N. D. de La Pena: Orientálna žena a jej dcéra

C. Edle Von Malheim Friedlander: Arabské zátišie (19.-20.st.)

H. Matisse: Odalistka v červených nohaviciach (1921)

orientalisti - pozri *L. Bonnat, E. Delacroix, N. Dinet, C. Edle Von Malheim Friedlander, R. Ernst, J. F. Lewis, H. Regnault, D. Roberts, G. Simoni, G. Tornai*; *orientalistky*

http://fr.wikipedia.org/wiki/Catégorie:Peintre_orientaliste

http://en.wikipedia.org/wiki/Category:Orientalist_painters

A

George Aleef

Giuseppe Angelelli

B

Gustav Bauernfeind

Cesare Biseo

Ferdinand Max Bredt

Frederick Arthur Bridgman

Henriette Browne

C

Léon Carré

Ettore Cercone

Théodore Chasseriau

Hermann David Salomon Corrodi

Michele Cortegiani

José Cruz Herrera

D

Lockwood de Forest

Leonardo de Mango

Alfred Dehodencq

Eugène Delacroix

Ludwig Deutsch

Nasreddin Dinet

Sarkis Diranian

E

Rudolf Ernst

Jose Etxenagusia

F

Willem de Famars Testas
Théodore Frère
Eugène Fromentin

G

Georges Gäste
Jean-Léon Gero
Eugène Girardet
Achille Glisenti
Edward Angelo Goodall

I

Jean Auguste Dominique Ingres

J

Jacob Jacobs (umelec)
Alexandre Jacovleff
Paul Joanovitch

K

Robert Talbot Kelly

L

Paul Leroy
John Frederick Lewis
Jean-Étienne Liotard
Zoznam orientalista umelcov
Louis-Anselme Longa
Alfredo Giannettino Luxoro

M

Vincent Manago
Gustavo Mancinelli
Pompeo Mariani
Prosper Marilhat
Vincenzo Marinelli
Camillo Miola

P

Alberto Pasini
J Pavlikevitch
Jean-François Portaels
Luigi Premazzi
Gaetano Previati

Q

Raffaele Quattrucci

R

Edoardo Raimondi
Théodore Ralli
Eugenio Renazzi
Giovanni Renic
Albert Rigolot
David Roberts (maliar)
Giulio Rosati

S

Zinaida Serebriakova

T

Enrico Tarengi
Franciszek Tapa
Edoardo Tofani
Emanuele Trionfi

U

Stefano Ussú

W

Marcus Waterman

orientalisti anglickí - *anglickí orientalisti*

orientalisti francúzski - *francúzski maliari orientalisti*

orientalistika -

<http://fr.wikipedia.org/wiki/Catégorie:Orientalisme>

<http://sk.wikipedia.org/wiki/Kategória:Orientalistika>

orientalistky - pozri *orientalisti*

https://fr.wikipedia.org/wiki/Cat%C3%A9gorie:Femme_peintre_orientaliste

B

Henriette Browne

D

Andrée Du Pac

H

Helen Hyde

R

Alice Richter
Marcelle Rondenay

T

Renée Tourniol

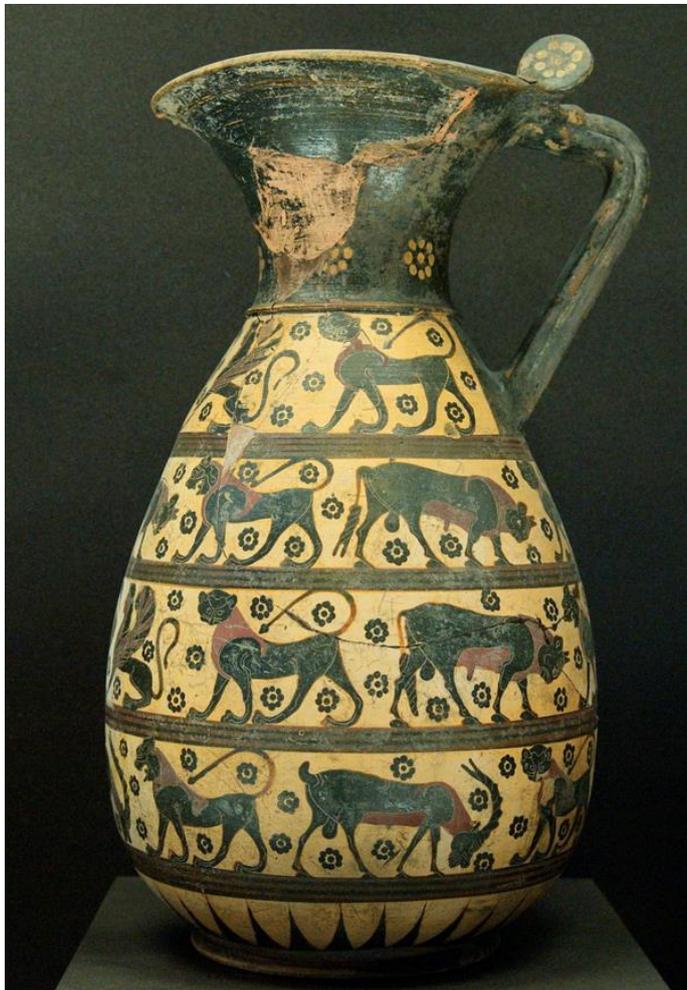
orientalizmus -

<http://en.wikipedia.org/wiki/Category:Orientalism>

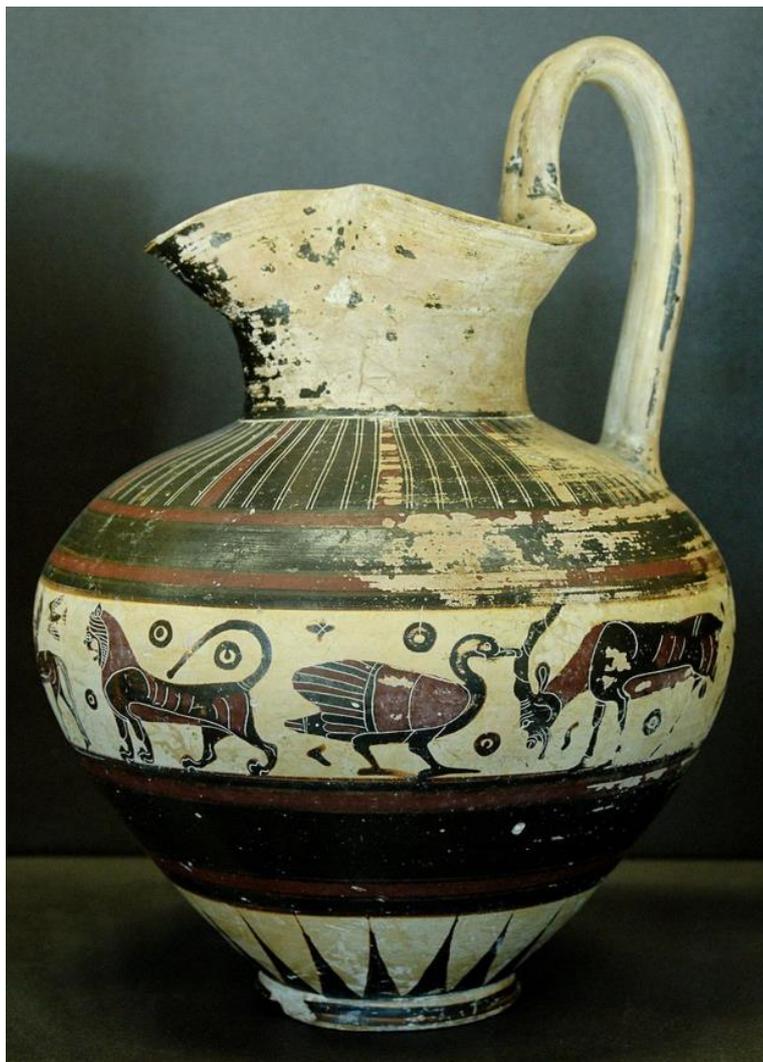
orientalizujúce obdobie - tiež *protokorintský štýl*; umelecký smer vo *vázovom maliarstve* 7.st.pr.Kr.; pre tento štýl čierne figurovej keramiky (pozri *grécke maliarstvo čierne figurálne*) sú charakteristické výpožičky motívov Stredného Východu, ako sú *sfingy*, *levy* a *grifovia*; išlo o vplyv Sýrie a Asýrie, v menšej miere tiež Fenície a Egypta; protokorintský štýl vyznačuje sa tzv. „strachom z prázdneho priestoru“ (pozri „*horror vacui*“), keď každá voľná plocha bola naplnená vzorom (pozri (pozri *kobercový štýl*); hlavným centrom výroby keramiky v tomto štýle bol *Korint*; tento štýl bol tiež populárny medzi majstrami v Attike; rane protokorintský štýl ovplyvnili látky dovezené z východu so farebnými zložitými vzormi; asi 100 rokov keramika z Korintu dominovala na gréckom trhu s keramikou; protokorintské obdobie zahŕňa 720-690 pr.Kr.; hlavnými motívmi vázových malieb boli zvieratá, ako sú vtáky a levy (pozri *zoomorfny štýl*); zrelý protokorintský štýl predstavuje skutočný prielom v keramike; zahŕňa obdobie 690-650 pr.Kr.; korintskí hrnčiari si osvojili techniku čiernych figúr, čo bol nepochybne krok vpred (pozri *grécke vázové maliarstvo čierne figurové*); táto nová metóda čierne figurovej keramiky aplikovala lak špeciálnymi nástrojmi na hlinené nádoby a vypálenie vázy; farebný efekt sa prejavil až po vypálení a vybratí nádoby z pece; počiatkové vzory boli pomerne jednoduché, vykonané iba niekoľkými ťahmi, ale nakoniec sa maliarska technika zlepšila; protokorintský štýl výzdoby sa vzťahuje nielen na veľkoobjemové nádoby, ale aj na miniatúrnu keramiku, ktorá je teraz tiež pokrytá súvislou

plochou kučier so zvieratami a na vyplnenie prázdneho priestoru sú použité kvetinové motívy; protokorintský štýl neskorého obdobia zahŕňa obdobie 650-640 pr.Kr.; vylepšená technika umožňuje umelcom prechod k masovej výrobe; množstvo a veľkosť nádob narastá a objavuje sa kresba veľkých zvierat; znižuje sa počet neobsadených plôch na tele vázy a rastie aj dôkladnosť vzorov; niekedy celá kompozícia tvorí jedno dôkladne vypracované zviera; dôraz bol kladený na predvedenie prirodzených vlastností zvierat (elegančný, pretiahnutý panter, ťažký a majestátny lev); táto tendencia charakterizuje celé orientalizujúce obdobie a tieto trendy ovplyvňujú aj architektúru a sochárstvo (vlysy so zvieratami zložených z panterov a iných zvierat); kompozície z tohto obdobia sú takmer stereotypné; ranne *korintský štýl* (625-550 pr.Kr.) nazývaný *tzv. štýl dospelého zvierata*; vývoj tohto štýlu bol podmienený zvýšením priamych kontaktov s Východom a v dôsledku toho vplyvom kultúry Východu na grécke umenie; tento rane korintský štýl bol charakteristický širokým vlysom zdobeným neprirodzené pretiahnutými postavami zvierat, rovnako ako preplnený ornamentmi; nadmerné množstvo dekoratívnych prvkov viedlo k určitej strate naturalistických prvkov obrazu, hoci táto technika veľmi starostlivo tvorila vzor; táto keramika bola ovplyvnená bohato zdobenými asýrskymi látkami, ale bola aj výsledkom vynaliezavosti korintských hrnčiarov; medzi zvieratami ako boli obľúbené levy, leopardy, diviaky, býky, kozy, sa prvýkrát objavili sirény (vtáky s ľudskou hlavou) a iné *monštrá*: človek drak, človek ryba; istý pokles korintského umenia nastáva v 6.st.pr.Kr., čo súviselo s konkurenciou attických hrnčiarov, ktorí orientalizujúci štýl nahradili čierno figurovou keramikou; pozri *attická keramika, grécke vázové maliarstvo čierno figurové*

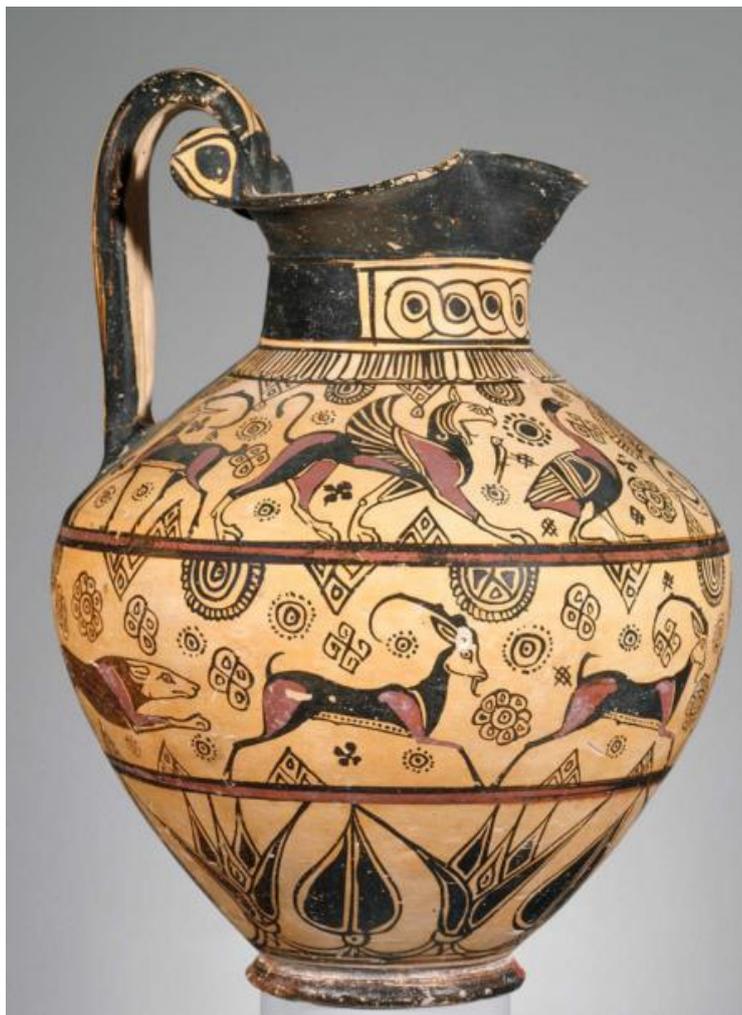
https://ru.wikipedia.org/wiki/%D0%9E%D1%80%D0%B8%D0%B5%D0%BD%D1%82%D0%B0%D0%BB%D0%B8%D0%B7%D0%B8%D1%80%D1%83%D1%8E%D1%89%D0%B8%D0%B9_%D1%81%D1%82%D0%B8%D0%BB%D1%8C

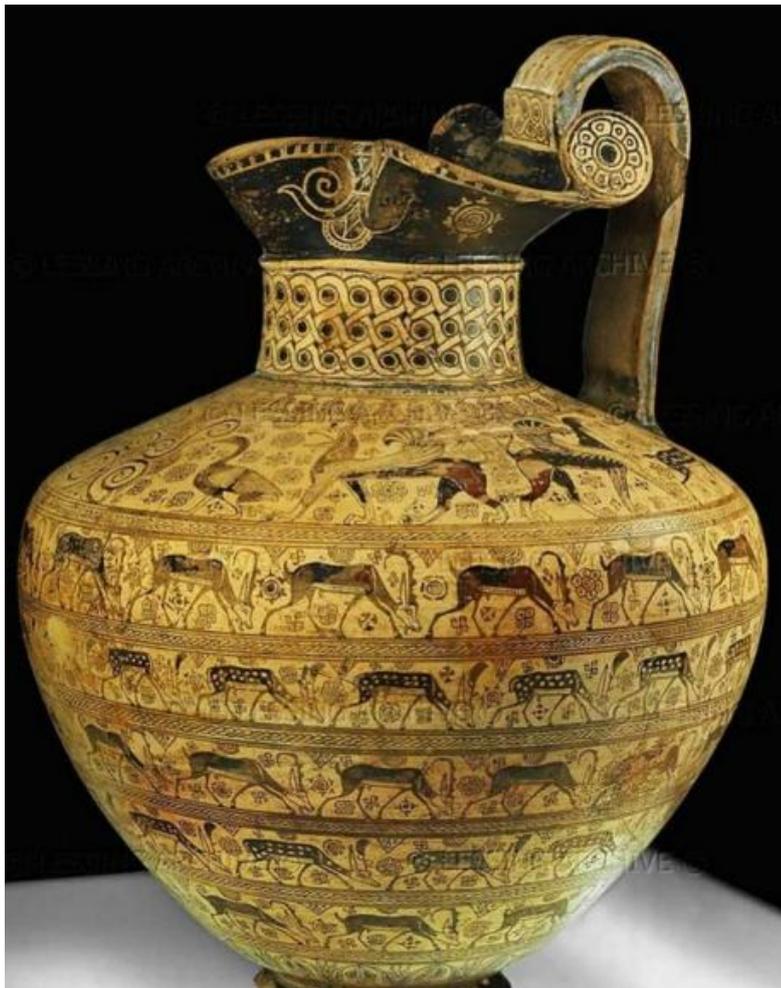
Olpé so zvieratami a sfingami (orientalizujúce obdobie, čierno figurová keramika, 650-630 pr. Kr.)

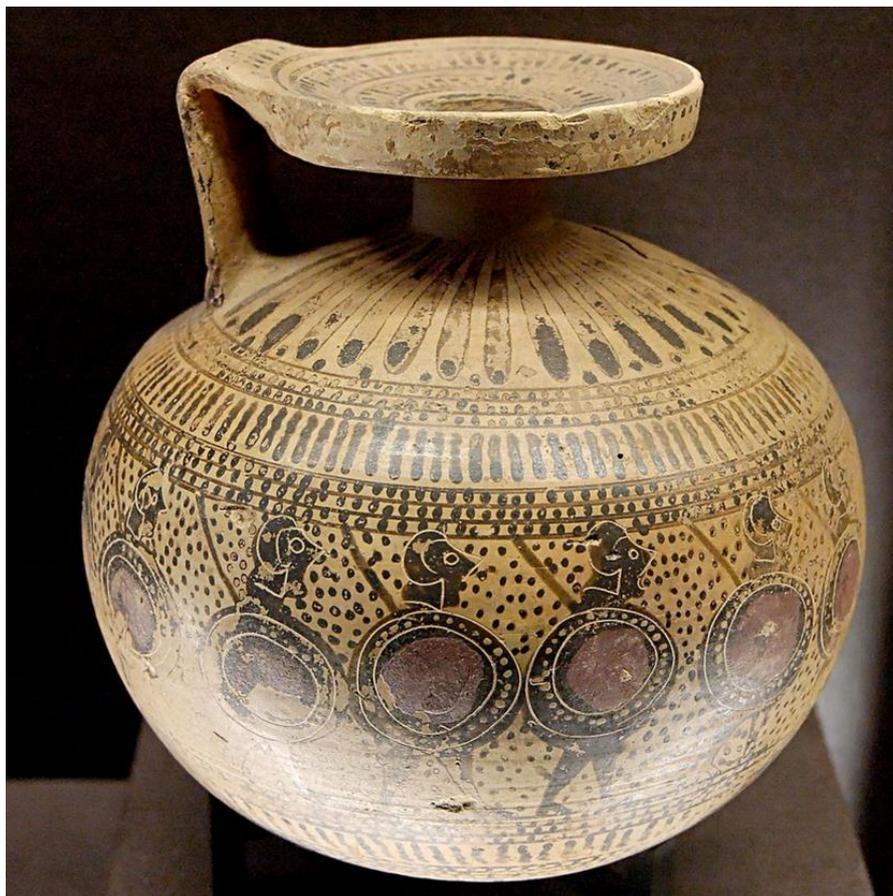
Protokorintská oinoché so zvieratami (640-620, Rhodos)

Protokorintská oinoché so zvieratami a monštrami (620-580 pr.Kr.)

Lévy Oinochoe (protokorintský štýl, 650 pr.Kr.)

Hoplites (protokorintský štýl, čierno figurový aryballos, 580-560 pr.Kr.)

Jazdci na chariotoch (lútroforos technikou na bielom pozadí, orientalizujúce obdobie, 700-680 pr.Kr.)

orientálny akvamarín - akvamarín orientálny

orientálny alabaster - alabaster orientálny

orientálny koberec - koberec orientálny

oriešok - český výraz střízlík

Frotscher: oriešok je symbolom *ohňa*, duchom nového *začiatku* a *nešťastia*; pozri *atribúty*, *symboly*, *alegórie* a *prirôvnania*; *vták*; *zvíra*

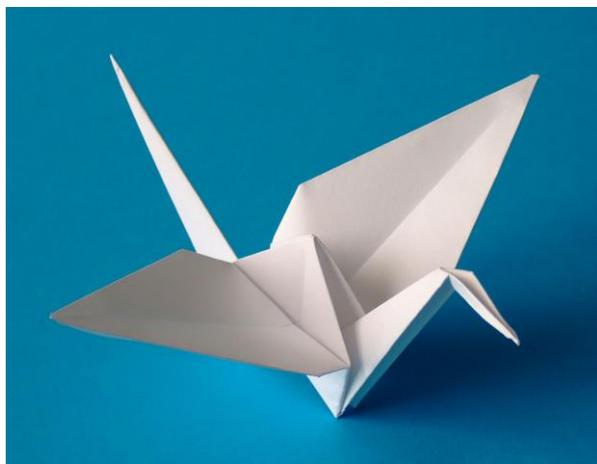
oriezka - farebný alebo iný (napr. zlatý) nános na hlave orezanej knihy; má ozdobný a ochranný účel; podľa druhu *väzby* a účelu, ktorému má kniha slúžiť, sa rozlišuje oriezka cizelovaná, leštená, máčaná (mramorovaná), oblačková, pololeštená, striekaná, valčeková, zlatá (pozri *puncovanie*)

origami – jap. 折り紙; z jap. oru – „poskladať“, kami – „papier“; japonské umenie skladania rozličných motívov z papiera; predpokladá sa, že vzniklo približne v 9.st., keď sprvu malo svoje miesto pri náboženských obradoch a výzdobe *šintoistických* svätýň; ako ľudové umenie sa začína objavovať až v 17.st. a jeho obľuba výrazne stúpa nasledujúce dve storočia, až do 19.st. kedy bola táto forma všeobecne rozšírená a stala sa uznávaným umením; princípom origami je premeniť list papiera, prípadne niečoho podobného, vo zmysluplný objekt s pomocou prekladania; použitie lepidla je bežné predovšetkým pri modernom origami a slúži na celkové spevnenie a konzervovanie modelu; strihanie či prestrihovanie štvorcového základu nie je pre origami cudzie, veď už úplne prvá kniha o origami z roku 1797 Hiden Senbazuru Orikata (Tajomstvo skladania jeden tisíc žeriavov) je založená výlučne na strihaní a nastrihávaní (pozri *rezaný papier*); počet prvotných techník origami je relatívne malý, ale vďaka kombináciám základných postupov je možné papier poskladať do rozličných tvarov; najznámejší origami skladačkou je zrejme papierový žeriav; popularita origami v Japonsku je obrovská, skladať z papiera sa učia deti už v materskej škôlke; avšak je všeobecne rozšíreným omylom, že skladanie z papiera sa vyvinulo v Japonsku a odtiaľ sa postupom času rozšírilo do zvyšku sveta; skladanie papiera v Európe sa vyvinulo úplne nezávisle, a to najneskôr v 13.st.; pre skladanie papierových skladačiek sa vžilo označenie *papiroflexia*; origami sa delia na

pohyblivé (dá s nimi manipulovať, krútiť, ťahať, napr. skákavá žabka alebo skladačka nebo – peklo - raj); modułárne (zložené z viacerých dielov, ktoré sú do seba zasunuté), niekedy sú nazývané 3D orgiami; do tejto kategórie patria i ozdobné kvetinové gule *kusudama*; orgiami mokré (vyrábané z navlhčeného papiera pre ľahšiu manipuláciu a určené na zložité a náročné modely); pozri *papierové umenie*; *japonské umenie*; *hra*; *kvadratura kruhu*

<https://cs.wikipedia.org/wiki/Origami>

https://commons.wikimedia.org/wiki/Category:Hidden_Senbazuru_Orikata

Žeriav (moderné orgiami)

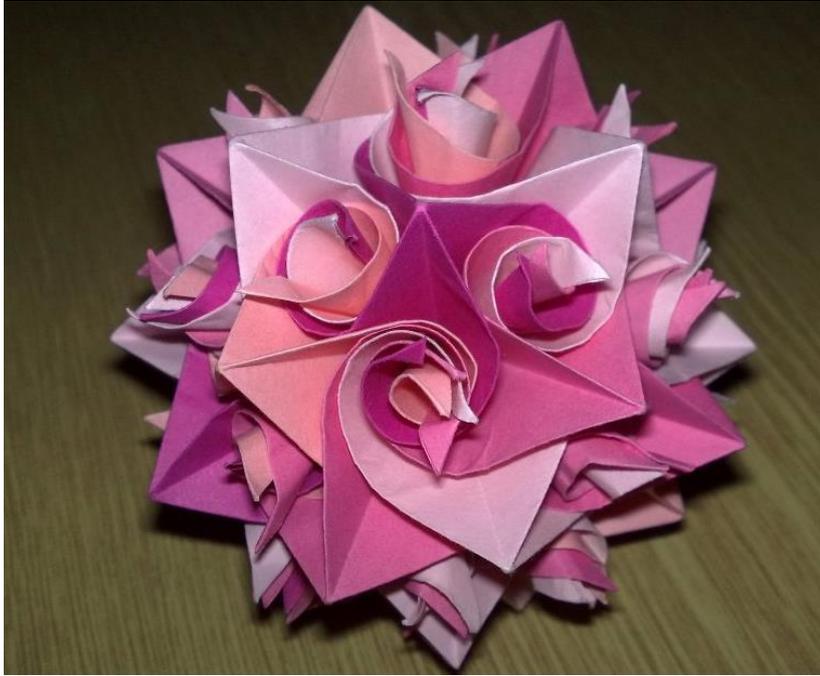
Žaba (pohyblivé origami)

Modulárne origami

Labuť (modulárne origami)

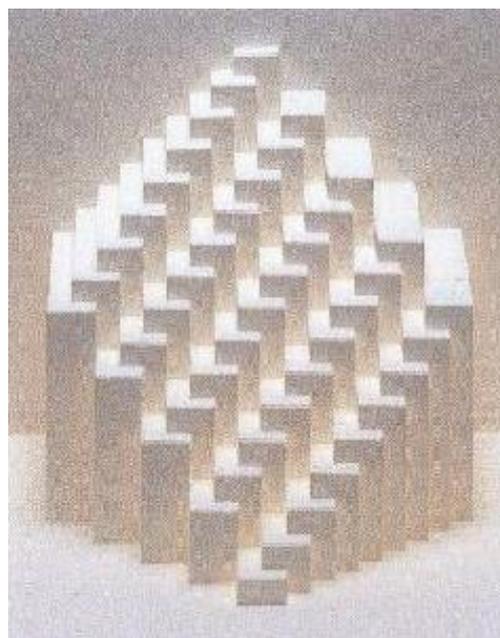
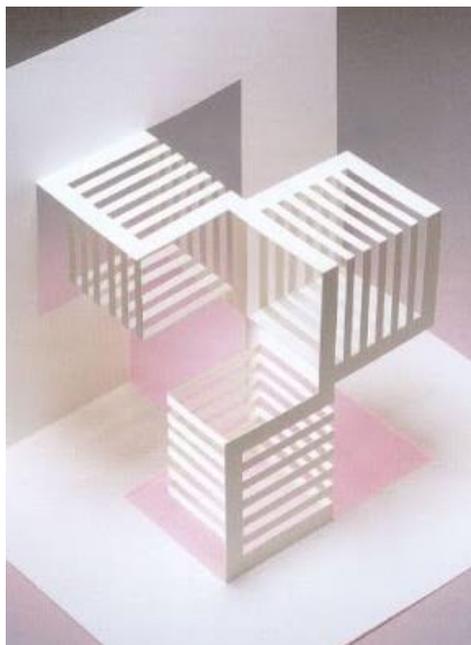
Kvetinová guľa kusudama

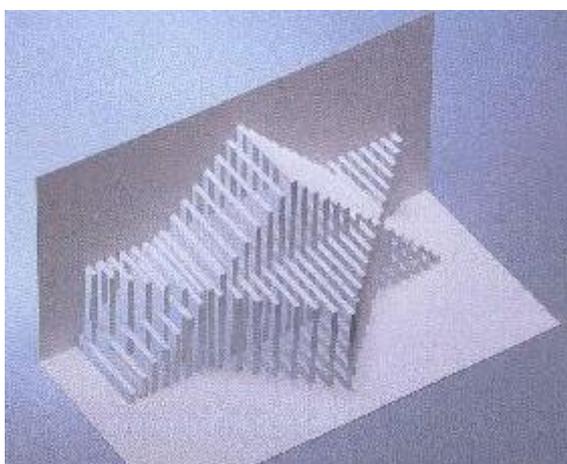
Stephan Weber: Býk (origami mokrým spôsobom)

orgiami architektúra - jeden z variantov *pop-up art*; pozri *rezaný papier*

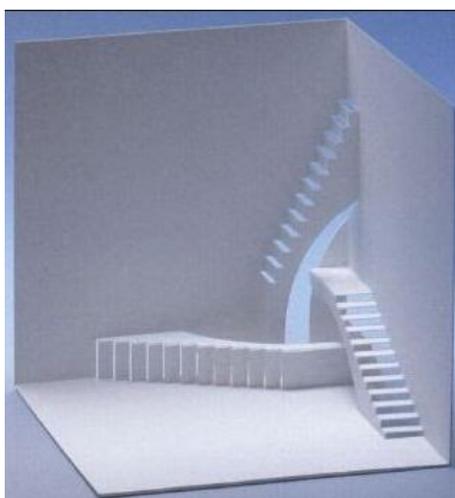
<http://librospopup.blogspot.sk/2009/05/descarga-gratis-libro-phantastische.html>

Origami architektúra

Origami architektúra

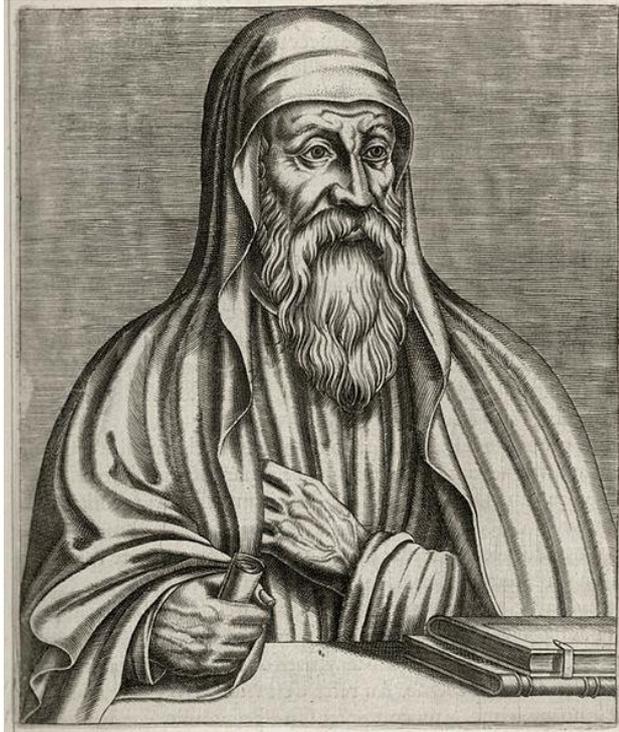
Origami architektúra

Origenes - (†245); grécky filozof a teológ, jeden z *cirkevných otcov*; *kresťanstvo* považoval za dovŕšenie antickej filozofie; jeho zásluhou preniklo veľa prvkov tejto filozofie, najmä *platonizmus*) prenikli do kresťanstva (predovšetkým *pravoslávia*); bol žiakom *Klementa Alexandrijského*); bol prenasledovaný ako *kacír*; pozri *céder* (Heinz-Mohr), *vřba* (Biedermann); *jednorožec* (Lurker); *betlehemska hviezda* (Keller); *Ján z Gamaly* (*www*)

<http://sk.wikipedia.org/wiki/Origenes>

M. Wolgemut, W. Pleydenwurff, H. Schedel: Otrigenes (kolorovaný drevorez, Norimberská kronika, 1493)

Nedatované: Origenes (mediryt, „Les Vrais Portraits Et Vies Des Hommes“ od André Thevet, 16.st.)

originál - 1.pôvodné vyhotovenie, umelecké *dielo*, opak *kópia*; obmenou originálu je *replika*; napodobeninou originálu je *kópia*; pozri *duplikát*; *farebná tabuľka*, *signatúra*, *avant la lettre/avant tout lettre*, *avec la tette*; *conchetto*; *odliatok*; *reprodukcia*, *falzum*, *padelok*; *starožitnosť*
2.archetyp

Baleka: lat. origo – „počiatok, pôvod“; vo výtvarnom umení pôvodné umelecké *dielo*; nemusí byť súčasne *unikátom*, t.j. jediným exemplárom; v *grafike voľnej*, založenej na opakovateľnosti a rozmnožení *grafického listu* v určitom počte, sú všetky listy vytlačené v určitom náklade originálom a treba ich odlišovať od *replík*, *kópií*, *plagiátov* a *reprodukcii*; problematiku originálu v grafike podrobnejšie pozri *originál: grafický list*; v sochárstve za originály považované podľa autorského úzu aj medzinárodných autorských konvencií (pozri *autor*, *autorstvo*, *autorské právo*) napr. päť *odliatkov* tej istej sochy; ďalšie odliatky považované za *reprodukcie*; v maliarstve sa termín originál prekrýva s termínom *unikát*

originál: grafický list - tradične za pôvodné dielo považovaný každý *grafický list* nákladu uzavretého *umelcom*; náklad grafických listov označený zlomkom, v ktorom čitateľ vyjadruje poradie listu a menovateľ výšku nákladu; opatrenie grafického listu podpisom, zlomkom o poradí, príp. označením stavu, autorským overením pravosti a kvality ap. sa stalo pravidlom až od 80.rokov 19.st. (grafické listy presahujúce nimi stanovený náklad grafici nepodpisujú); vývojom znovu definovaný pojem grafického listu ako pôvodného diela, nakoľko sa zmenili podmienky zavedením mechanických a fotomechanických reprodukčných postupov; moderný *dejepis umenia a výtvarná kritika* používajú v tejto súvislosti termín *multioriginál*; rezolúcia 3.medzinárodného kongresu výtvarníkov vo Viedni (1960) definuje pôvodnosť grafického listu:

1. Je grafikovým výhradným právom, aby stanovil konečné číslo nákladu každého svojho grafického diela v rôznych technikách...
2. Každý *odtlačok*, aby mohol byť považovaný za originál, musí niesť nielen umelcovu *signatúru*, ale aj údaj o celkovom náklade a o poradí listu z tohto nákladu; pozri *číslovanie grafického listu*
3. Zhora uvedené zásady sa vzťahujú na grafické práce, t.j. na *tlač*, pre ktorú umelec vytvoril pôvodný *štočok*, vyrezal drevenú dosku, opracoval kameň alebo iný zodpovedajúci materiál; diela, ktoré tieto podmienky nespĺňajú, musia byť považované za *reprodukcie*; pozri *číslovanie grafického listu*, *prednostná tlač*, *multioriginál*; *cenzúrny edikt*; *zrušenie grafického štočku*

-definícia neprihliada k deľbe práce medzi kresliarom, rytcom a tlačiarom, nevyrovnáva sa s novým technickým pokrokom ani s ekonomickými záujmami umelcov a nakladateľov; záujem o *grafiku* v 60.rokoch 20.st. sprevádzaný odmietnutím kultu unikátu; spochybnená hranica nákladu pri dokonalosti dnešných technických postupov (pozri *ofsetová litografia*), ktoré zaručujú kvalitnú tlač pri vysokom náklade > *Múzeum moderného umenia* v New Yorku ako prvé prestalo v grafike uznávať pojem *originál - reprodukcia*; pozri *Ars multiplicata; grafika umelecká*

www: ľudia sa veľmi často mýlia v tom, že zamieňajú *grafický list* za *reprodukciiu* a tým znevažujú originálnu hodnotu grafického prejavu; treba si uvedomiť, že reprodukcia umeleckého diela je technikou záležitosťou, umožňuje vysoký, takmer neobmedzený počet výtlačkov; naproti tomu, pri dodržaní obmedzeného nákladu (max. 200výtlačkov) zostáva grafický list vždy originálom uchovávajúcim si svoj vzhľad a umeleckú hodnotu; početný limit má niekoľko dôvodov: predne zaručuje, že každý list je perfektnej tlačovej kvality (niektoré techniky, napr. *suchá ihla*, nedovoľujú ani plný počet výtlačkov, lebo by nebola zachovaná dokonalosť všetkých listov; v tomto prípade sa dodržiava hranica 50 exemplárov); ďalším dôvodom je tiež osobná účasť autora pri tlači (pozri *tlač autorská*); každý list je ním osobne kontrolovaný a tak je zaručená i jeho technická dokonalosť; každý odtlačok je svojbytným, autentickým dielom; je pôvodný, originálny v tom zmysle, že je výsledkom umeleckej tvorivej činnosti; početné obmedzenia sú nevyhnutné; pre ich výšku sú stanovené pevné normy, ktoré nemožno prekračovať bez poškodenia umeleckej povahy grafického diela; limitovanie nákladu je súčasne obranou proti komerčnému zneužitiu; týka sa to rozpornej otázky *tzv. novotlače* (novej tlače zo starých dosiek) či v súčasnej dobe časté používanie dotlačí, a to v prípadoch, kedy ich nerobí sám autor; pre obmedzenie týchto pochybných praktík by preto mala byť doska po dosiahnutí limitu nákladu samotným autorom znehodnotená prerýtím a nasledovne by mal byť zhotovený *tzv. verifikačný odtlačok* potvrdzujúci zničenie dosky; žiaľ, nie vždy sa tak deje

<http://www.galori.eu/news/tema-grafika/>

originalita - lat. origo – „počiatok, pôvod“

-pôvodnosť a nezameniteľnosť umeleckého *diela*, založená na úspešnej syntéze nových stránok skutočnosti a osobitého spôsobu videnia a podania; originalita ako vedomá a programová požiadavka až od *renesancie* (pozri *maniera nuova*); pozri *tvorivosť/kreativita, invencia; forma, eklektizmus; umenie*

Baleka: v umení pôvodnosť umeleckej predstavy, realizovaná návrhom alebo konečným *dielom*; pojem originalita sa presadil v romantizme v protiklade k tvorbe predošlých stáročí, ktorá ďaleko voľnejšie ťažila z hodnôt súčasného aj starého umenia, predlôh a receptárov; pozri *ars mechanicae, conceto, vzorník, Ikonológia, paragoné, ars simia naturae; umenie*

Orión (grécky hrdina) - v *gréckej mytológii* syn *Poseidóna*, lovec z *Boiótie*, milenc bohyne *Eós*; pre svoju násilnícku povahu oslepený kráľom *Oinopiómom*; odišiel cez more hľadať s *Héfaistovým* tovarišom *Héliá*, ktorý mu mal navrátiť zrak; po smrti Orión vnesený medzi hviezdy (pozri *metamorfóza*); ako vášnivý poľovník je aj hrdinom jedného príbehu o *Artemis*

Zamarovský: patril medzi najväčších hrdinov, avšak len postavou: keď kráčaľ po dne mora, hlava mu vyčnievala z vln; okrem rozmerov vynikal telesnou krásou a loveckým umením; jeho prvou manželkou bola vystatovačná *Side*; neskôr sa zaľúbil do *Merope*, dcéry chijského kráľa *Oinopióna*; na jej žiadosť vyhubil na ostrove všetky šelmy a divé zveri, za čo mu kráľ sľúbil svoju dcéru; *Merope* sa usilovala sobášu vyhnúť tým, že Orióna opila vínom; keď stratil nad sebou vládu, zmocnil sa snúbenice násilím a kráľ požiadala svojho otca *Dionyza*, aby násilníka uspal a mohol ho oslepiť; Orión sa však dozvedel z veštby, že môže získať stratený zrak, keď sa na východe krajiny vystaví lúčom ranného slnka (tu sa doňho zaľúbila bohyňa *Eós*); veštba sa splnila a Orión sa vrátil, aby sa kráľovi *Oinopiónovi* pomstil; kráľ pred ním uprchol a Orión sa pri jeho prenasledovaní dostal až na *Krétu*, kde sa pripojil do družiny bohyne *Artemis*; *Artemis* zo žiarlivosti Orióna zastrelila, keď sa od nej pokúsil uprchnúť (alebo keď sa ho *Eós* pokúsila uniesť); podľa ďalšej verzie ho na *Artemidin* príkaz zastrelil *Apolón* (aby Orión nevyhubil všetky zvieratá); boh lekárstva *Asklépios* sa pokúsil Orióna vzkriesiť, ale *Zeus* mu to prekazil bleskom (žiaden boh nesmie zrušiť čin iného boha); podľa niektorej verzie sa Orión dostal do *podsvetia* a tam so svojím psom *Síriom* lovil divé zvieratá; podľa inej verzie ho bohovia pre jeho záľubu vo

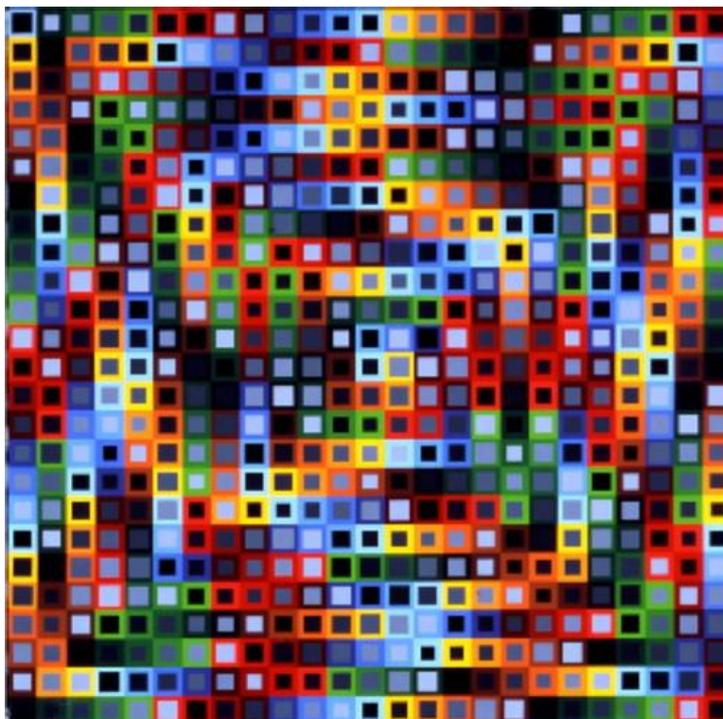
hviezdach, alebo preto, že celý život márne túžil po dcérach *Atlanta*, *Plejádach*, preniesli na nebo, kde dodnes žiari (pozri *metamorfóza*); z antiky zachovaných veľmi málo vyobrazení; jedno z najzaujímavejších je na *etruskom* bronzovom zrkadle z 5.st.pr.Kr. (Orión prechádza more; British museum v Londýne); v novoveku: Poussin

Orión (súhvezdie) - jedno z najžiarivejších súhvezdí južnej oblohy, volané aj *Kráľ hviezd*, čo *rozkazuje nebu*; v *egyptskej mytológii* stotožnené s bohom podsvetia *Sahom* ale aj *Usírevom*; pozri *kódexy Mayov*; pozri *súhvezdia*, *astrologické symboly*

Biedermann: v súvislosti s heslom *škorpión*: podľa jednej z verzií gréckych bájí o hviezdach, mocného poľovníka Orióna usmrtil škorpión, ktorého naň vypustila bohyňa lovu *Artemis*; Orión a škorpión sa potom dostali spolu na oblohu, kde Orión vždy uniká na západ, keď sa Škorpión objaví na východe

D. Brunovský: Orion (2007)

V. Vasarely: Orión (1972)